Universiteit van Amsterdam

Jaarverslag 2008 > Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam

Inhoud >

4 **Voorwoord**

6 **Samenwerking**
6 Met de faculteitsbibliotheken
6 Met de Hogeschool van Amsterdam (HvA)
6 Nationaal en internationaal
9 Cultureel erfgoed

10 **Ondersteuning primaire processen**
11 Bibliotheek enquêteert haar klanten
11 Bijdragen aan informatievaardigheid
12 Interview met Esther ten Dolle, vakreferent Nederlandse taal en cultuur
14 Een nieuw bibliotheeksysteem
15 UB beheert onderzoeksregistratiesysteem METIS
17 SURFproject TestweekLab

18 **Learning centres**
18 Werken aan moderne *learning centres*
21 Bouw(plannen)
23 Interview met Karsten Meijer, voorzitter Centrale Studentenraad
23 Invoering *RFID*

24 **Digitalisering**
25 Informatieplan *Digitaliseren met beleid*
25 Europese projecten
25 *Jüstiz und NS-Verbrechen*
26 Readers Online: van gedrukte naar elektronische readers
26 Interview met Floris Vermeulen, docent bij de International School for Humanities en Social Sciences (ISHSS) en Politicologie

28 **Erfgoed**
28 Vorming Divisie Erfgoed
28 Vrienden en donateurs
32 Tentoonstelling *Lectori Salutem. Boek en Oudheid*
32 Bijzondere Collecties verwerft originele ontwerpen van de nieuwe Rijksoverheidletter

34 **Personeel**
35 Spoetnik, het online leerprogramma over web 2.0
36 Interview met Jacqueline Limpens, informatie-specialist bij de Medische Bibliotheek in het AMC en deelnemer aan Spoetnik

Het beleidsplan grijpt terug op de missie van de UBA

Voorwoord >

De bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam (UBA) heeft een middellange-termijn-beleidsplan! Een hele mond vol, en het kwam dan ook niet zonder slag of stoot tot stand. Het moest immers niet alleen uitzicht bieden op wat ons de komende vier jaar te doen staat, maar ook de opvattingen, inzichten, wensen en belangen van een grote groep deelnemers tot hun recht laten komen. Het Allard Pierson Museum net zo goed als de faculteitsbibliotheek Tandheelkunde en de sector Elektronische Diensten net zo goed als de Bijzondere Collecties. *Ex Libris; bouwstenen voor beleid 2007-2010* hebben we het beleidsplan in 2007 genoemd. Niet wetend dat we al in 2008 een nieuw bibliotheeksysteem zouden aanschaffen dat geproduceerd wordt door een firma met dezelfde naam, Ex Libris. Beide 'Ex Librissen' komen in dit verslag over het gedenkwaardige jaar 2008 herhaaldelijk aan bod - u bent dus gewaarschuwd.

Het beleidsplan grijpt terug op de missie van de UBA, die gelukkig niet erg aan verandering onderhevig is. Kort gezegd komt het neer op de volgende vier opdrachten:

- we doen het samen (samenwerking)
- we doen het voor de klanten (dienstverlening)
- we moderniseren zoveel we kunnen (innovatie)
- we zijn zuinig op onze cultuurhistorische collecties (academisch erfgoed)

Die vier kerntaken moeten steeds weer vertaald worden in plannen en activiteiten. Daarvoor hebben we een analyse gemaakt van 'trends & omstandigheden', zoals de onstuitbare opkomst van digitale informatie ten koste van de gedrukte informatie, het samengaan van veel kleine bibliotheken in een klein aantal grote bibliotheken, de opkomst van Open Access, de vraag naar studiecentra in plaats van traditionele bibliotheken, de samenwerking tussen de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam en de aanwezigheid van zeer veel, zeer bijzondere collecties in de bibliotheken en musea van de UvA.
Over al die onderwerpen hebben we een visie ontwikkeld in de vorm van acht stellingen, die vervolgens vertaald zijn in zes beleidsthema's. Dit jaarverslag is opgehangen aan die zes thema's.

De meest dramatische gebeurtenissen van 2008 waren de verbouwing van de UB en de speurtocht naar een nieuw bibliotheeksysteem. Bloed, zweet en tranen hebben ze ons gekost. Dat en veel meer op de volgende pagina's. Blijf lezen!

Nol Verhagen, bibliothecaris UvA

Samenwerking

Samenwerking binnen de bibliotheken van de Universiteit van Amsterdam (UBA) is noodzakelijk. De digitalisering van informatie en informatiediensten vereist dat op instellingsniveau nauw en constructief wordt samengewerkt door alle UvA-bibliotheken.

Bron: *Ex Libris; bouwstenen voor beleid 2007-2010*

Met de faculteitsbibliotheken

Stukje bij beetje wordt de samenwerking in de processen en projecten die de UB samen met de faculteitsbibliotheken onderneemt zichtbaar. Enkele faculteitsbibliotheken zijn intussen al onderdeel van de UB-organisatie, namelijk de Pierson Révészbibliotheek, de Bushuisbibliotheek en de Bibliotheek van Geesteswetenschappen. Binnen de UB vormen die faculteitsbibliotheken een eigen 'divisie', waarin de dienstverlening aan de klanten (medewerkers en studenten van de betreffende faculteiten) centraal staat, net als bij de faculteitsbibliotheken die nog door 'hun' faculteit worden aangestuurd. In 2008 zijn voorbereidingen getroffen om ook de faculteitsbibliotheek van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica, onder te brengen in de UB-organisatie, tegelijk met de nieuwe bibliotheek in het Science Park Amsterdam. Die nieuwe bibliotheek zal het karakter krijgen van een studiecentrum. De overdracht van de faculteitsbibliotheek zal in 2009 haar beslag krijgen.

Met de Hogeschool van Amsterdam (HvA)

In 2008 zijn diverse grote projecten op stapel gezet, waarbij ook de mediatheken van de HvA betrokken zijn. Het proces van integratie van de UBA en de HvA-mediatheken waartoe het College van Bestuur besloten heeft, is onderdeel van een bredere ontwikkeling. Wat de mediatheken betreft is dit proces in 2008 vooral beheerst door 'omstandigheden'. Zo moest er op korte termijn een begin worden gemaakt met het ontwerp van de Amstelcampus van de HvA aan de Wibautstraat. Daarin krijgt de mediatheek een belangrijke plaats. De opvattingen en voornemens daarover, zoals neergelegd in Ex Libris, spelen een belangrijke rol bij dit ontwerp. Daarnaast ontstond er halverwege het jaar plotseling een vacature in de leiding van de HvA-mediatheken. De UB werd gevraagd daarin te voorzien. Daarom heeft de UB haar onderdirecteur Faculteitsbibliotheken, Gerard Köhler, beschikbaar gesteld als interim manager.

Samenwerking met andere wetenschappelijke bibliotheken in Nederland is geboden. Bibliotheken zijn van oudsher voor de optimalisering van hun dienstverlening sterk van elkaar afhankelijk. Over een groeiend aantal bibliotheekaangelegenheden worden in landelijk verband afspraken gemaakt.

Nationaal en internationaal

Op landelijk niveau betreft de samenwerking vooral UKB, het samenwerkingsverband van de dertien Nederlandse universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek, de stichting SURF waarin universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstellingen samenwerken op het gebied van ICT-innovaties en SURFdiensten, de licentieorganisatie van SURF. De onderwerpen waarbij wordt samengewerkt zijn onder andere: licenties, Open Access en (innovatie van de) wetenschappelijke communicatie in het algemeen, repositories en de gemeenschappelijke informatie infrastructuur. In 2008 besloot UKB op verzoek van SURF en met financiële steun van het Ministerie van OCW te participeren in drie nationale licenties die tot stand waren gekomen onder auspiciën van de Knowledge Exchange (een samenwerkingsverband van SURF en haar Deense, Duitse en Engelse equivalent ter bevordering van het gebruik en de ontwikkeling van ICT-toepassingen in het hoger onderwijs en onderzoek). Verder vond de oprichting plaats van een Consortium Gemeenschappelijke Informa-

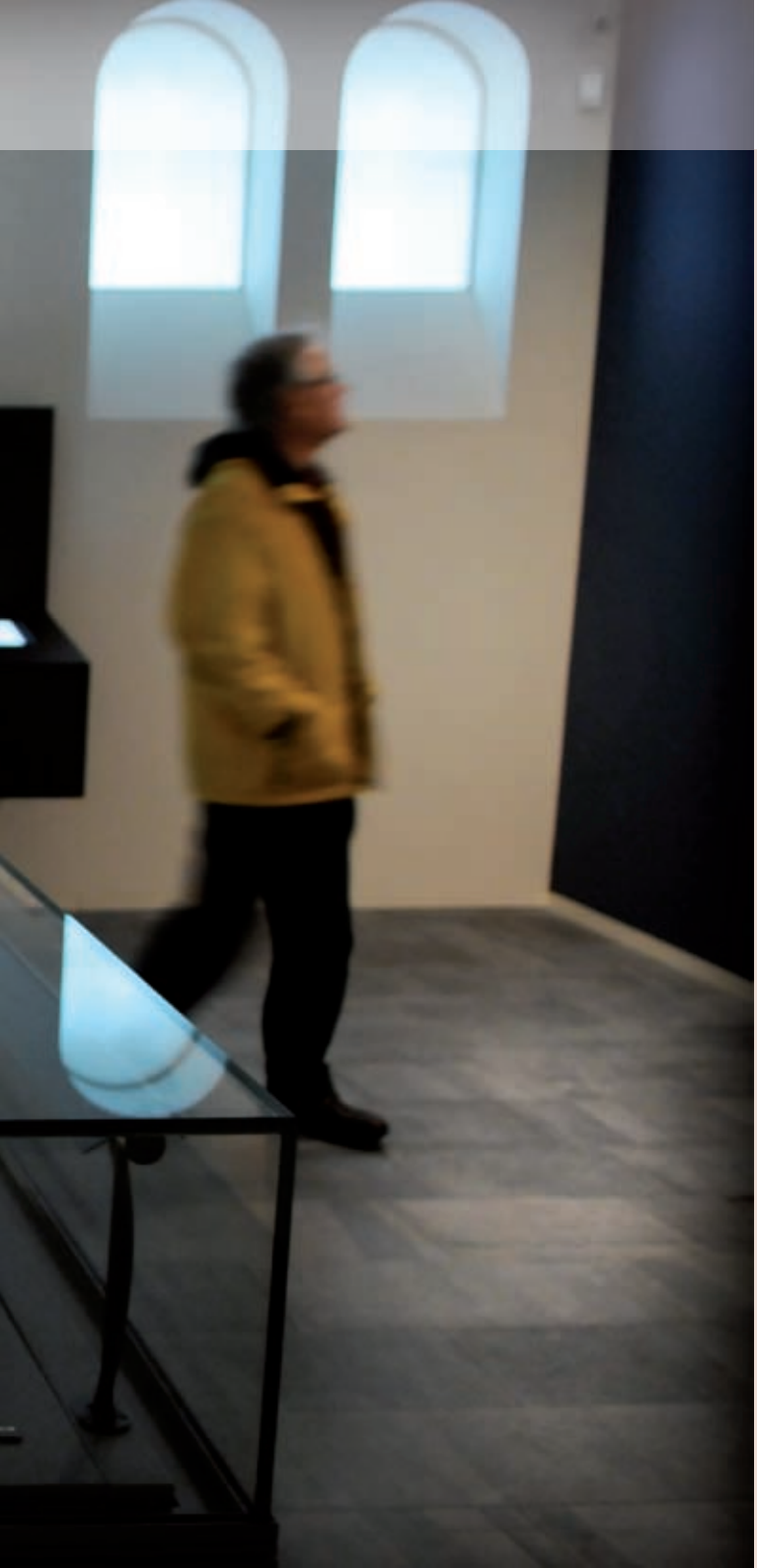

< Samenwerking

De nieuwe bibliotheek zal het karakter krijgen van een studiecentrum

Bibliotheken zijn van oudsher voor de optimalisering van hun dienstverlening sterk van elkaar afhankelijk

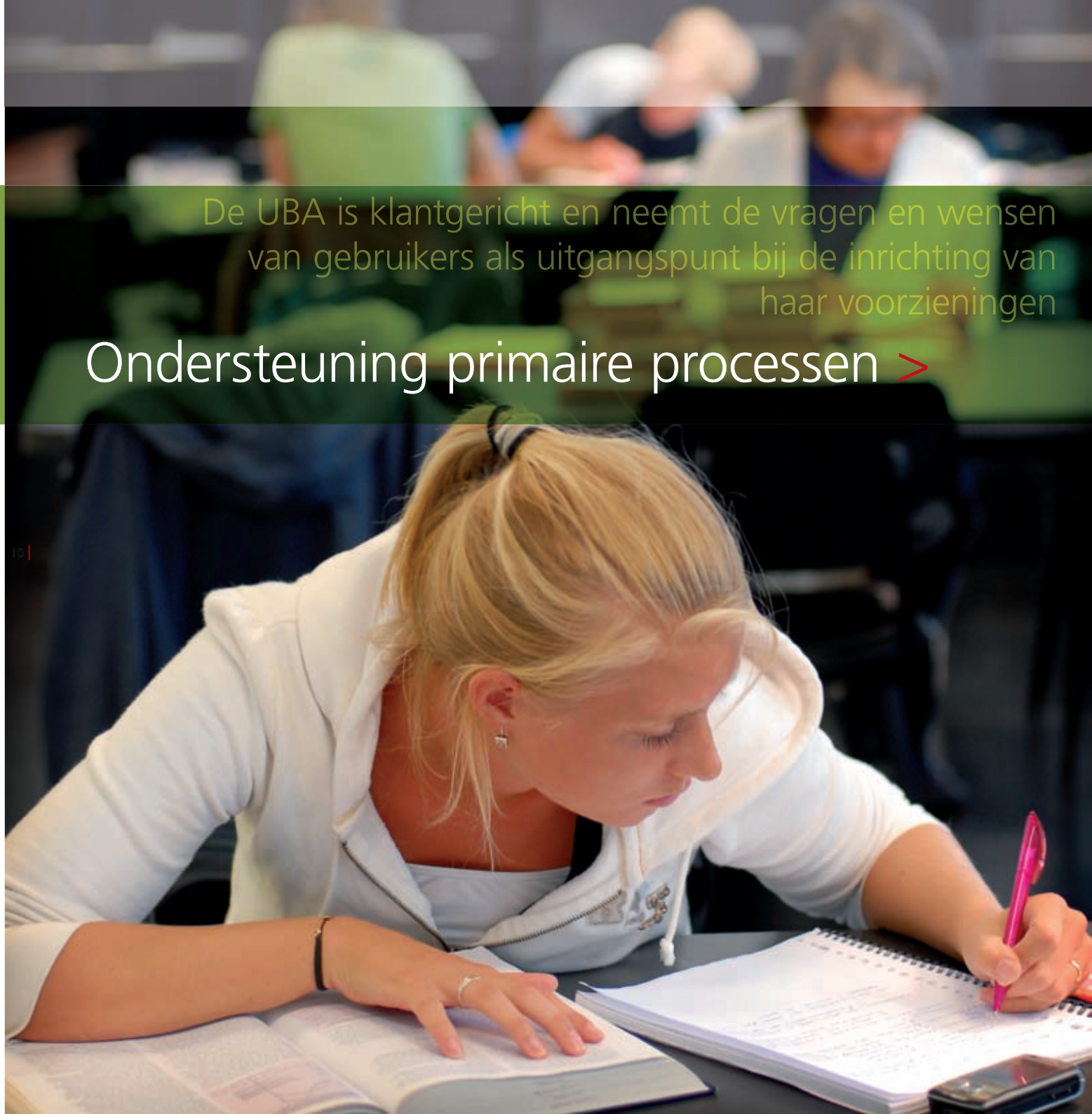
tie Infrastructuur, waaraan naast de Nederlandse universiteitsbibliotheken ook de Vereniging van Openbare Bibliotheken deelneemt. Doel is de instandhouding en verdere ontwikkeling van de bibliografische informatiediensten GGC/NCC/IBL, die samen de ruggengraat vormen van de catalogus van de belangrijkste binnenlandse bibliotheken.

Cultureel erfgoed

Tot slot het culturele erfgoed - waar de voorbeelden van samenwerking binnen en vooral buiten de UvA te talrijk zijn om op te noemen, van het grote digitaliseringsproject Dutch Prints Online (zie het jaarverslag over 2007, pagina 30) tot de tentoonstelling *Boek zoekt lezer* samen met de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB). En op de valreep de grote tentoonstelling over Romeyn de Hooghe en de verbeelding van de late 17e eeuw, waarbij het Rijksmuseum de gelegenheid aangreep om een deel van zijn schatten op een ander podium ten toon te stellen.

De UBA is klantgericht en neemt de vragen en wensen van gebruikers als uitgangspunt bij de inrichting van haar voorzieningen

Ondersteuning primaire processen >

Bibliotheek enquêteert haar klanten

De UBA is klantgericht en neemt de vragen en wensen van gebruikers als uitgangspunt bij de inrichting van haar voorzieningen en bij de vormgeving van processen en procedures. Daarnaast anticipeert de UBA vanuit haar eigen expertise op mogelijke toekomstige vragen en wensen van haar gebruikers.

De UB organiseert iedere twee jaar een gebruikersonderzoek om de mening van haar klanten te peilen. Ook in 2008 liet de UB zo'n onderzoek uitvoeren, dit keer via een online vragenlijst, opgesteld en verwerkt door onderzoekbureau Pleiade. De vragen hadden vooral betrekking op het zoekgedrag van wetenschappers en studenten. Daarnaast werd een aantal ideeën van de UB over de ontwikkeling van de digitale dienstverlening in de nabije toekomst getoetst. Ter voorbereiding op de online enquête werden twee discussiebijeenkomsten met medewerkers en studenten georganiseerd. Na verwerking van de resultaten zijn de conclusies opnieuw met studenten en medewerkers bediscussieerd en aangescherpt. De belangrijkste uitkomsten waren:

- Medewerkers en studenten vinden de weg naar informatiebronnen niet erg duidelijk en kennen maar een beperkt deel van de geboden functionaliteit.
- De kwaliteit van de digitale diensten van de bibliotheek wordt door een grote meerderheid van medewerkers en studenten als adequaat of goed beoordeeld.
- Bestaande plannen voor verbetering van de digitale bibliotheek worden bevestigd door de uitkomst van de enquête, met andere woorden: we kunnen verder op de ingeslagen weg.

Input Informatiebeleidsplan

Het gebruikersonderzoek had nog een ander doel: het verkrijgen van input voor het opstellen van een Informatiebeleidsplan dat eind 2008 is verschenen (zie pagina 25). Zo hebben de gebruikers van de UBA een stem gekregen bij de ontwikkeling van het informatiebeleid. De UB neemt in dit verband de volgende maatregelen:

- Verbetering van de homepage, met een directe koppeling naar de achterliggende informatiediensten (gerealiseerd eind 2008).
- Verbetering van de presentatie van de digitale diensten, zodat de verschillende functies beter herkend en gebruikt gaan worden (uitvoering in 2009).
- Meer voorlichting en promotie over de bibliotheek en haar aanbod van digitale diensten.
- Ontwikkeling van één overkoepelende zoekdienst voor alle bronnen, ongeacht materiaalsoort, locatie of discipline, gebaseerd op de '2-click' gedachte: vinden=krijgen.

Bijdragen aan informatievaardigheid

Een van de doelstellingen van de UBA is de digitale informatieomgeving zo in te richten dat de klanten daarin snel en efficiënt kunnen vinden wat zij zoeken.

De ambitie van de UBA om de digitale informatieomgeving zo in te richten dat studenten en medewerkers daarin snel en efficiënt zelf hun weg kunnen vinden, doet in toenemende mate een beroep op de informatievaardigheid van gebruikers. Daarom participeren de faculteitsbibliotheken actief in het onderwijs in informatievaardigheden van de afzonderlijke faculteiten. De invulling daarvan is afhankelijk van de manier waarop faculteiten het onderwijs inrichten.

HumOz

Bij de Faculteit der Geesteswetenschappen is het vaardighedenonderwijs in 2008 op een nieuwe leest geschoeid. Informatievaardigheden zijn nadrukkelijker ingebed in het curriculum van de afzonderlijke opleidingen. Daarnaast is

Esther ten Dolle (32)

sinds februari 2008 werkzaam bij de UB als vakreferent Nederlandse taal- en cultuur, Fries en Zuid-Afrikaans

De eerste en belangrijkste opgave van een wetenschappelijke bibliotheek is dat zij zich bewijst als 'partner in onderwijs en onderzoek'. Het zijn vooral de vakreferenten en informatiespecialisten die deze ambitie moeten waarmaken. ...De rol van de informatiespecialist zal er in de toekomst een zijn van 'faculty liaison', die de contacten met de verschillende onderzoek- en onderwijsinstituten onderhoudt om ervoor te zorgen dat de ondersteuning van de primaire processen afgestemd blijft op de wensen van de gebruikers.

'Dit is eigenlijk mijn eerste echte baan na mijn promotieonderzoek en ik voel me dus nog redelijk dicht bij de studenten staan. Tijdens mijn eigen studies (Nederlands en Journalistiek) had ik nauwelijks contact met de vakreferent en eigenlijk wist ik niet eens wat deze precies deed. Pas nu zie ik wat een vakreferent aan een opleiding kan toevoegen: hij of zij kan je wijzen op bronnen, of literatuur waaraan je zelf niet eerder had gedacht, waarvan je zelfs het bestaan niet kende. Belangrijk is dus je zichtbaarheid: je moet continu laten zien wat je kunt betekenen voor studenten en medewerkers. Het eerste middel om mijzelf bij de medewerkers te introduceren was via de vergaderingen van de leerstoelgroep. Verder heb ik docenten geholpen bij het samenstellen van hun digitale syllabi, in het kader van het project Readers Online. Bovendien heb ik bijgedragen aan HumOz, de digitale gereedschapskist ter ondersteuning van het onderwijs en de onderzoeksvaardigheden. Door deze samenwerking met de medewerkers en ook met het onderwijssecretariaat van Nederlands heb ik veel nieuwe gezichten leren kennen. Hierdoor is het steeds makkelijker geworden mensen te benaderen. Ik heb gemerkt hoe belangrijk communicatie in deze functie is en hoezeer het erom gaat goede contacten te leggen met de mensen om je heen.

Studenten weten me inmiddels ook te vinden. Aan het begin van het collegejaar heb ik samen met mijn voorgangster Els van Hulsteijn de eerstejaars in de bibliotheek rondgeleid. Daarbij heb ik de studenten uitgenodigd met vragen of opmerkingen bij mij langs te komen. Om dit contact én de informatievoorziening te bevorderen ben ik een half jaar geleden bovendien een weblog gestart. Hierop probeer ik te laten zien wat op het vakgebied gaande is, welke nieuwe publicaties zijn verschenen en wat wij er hier in de bibliotheek mee doen. Het bijhouden van het blog kost me een paar uur per week, maar een voordeel is dat ik ook vanuit huis kan inloggen. Op dit moment trekt de site 40 tot 50 bezoekers per dag. Verder staat het blog prominent vermeld op de studentenpagina van de opleiding Nederlands. De echte geïnteresseerden kunnen via RSS mijn berichten volgen. Die plaats ik drie, soms viermaal per week. Met deze zelfopgelegde deadline dwing ik mijzelf steeds nieuw materiaal of interessante internetbronnen te vinden en tevens bewuster naar publicaties te kijken: wat kan ik er nog méér mee doen dan in de bibliotheekcollectie plaatsen? Helaas ben ik tot op heden de enige vakreferent Nederlandse taal en cultuur met een blog en is er van een permanente uitwisseling, of interactieve discussie tussen collega's van andere universiteiten nog geen sprake. Tegelijkertijd krijg ik van diezelfde collega's wel positieve reacties, dus wie weet welke stappen zijzelf in de toekomst nog gaan ondernemen.'

http://vakreferent.wordpress.com

‘Ik heb gemerkt hoe belangrijk communicatie in deze functie is en hoezeer het erom gaat goede contacten te leggen met de mensen om je heen.’

de website HumOz, Gereedschap voor onderzoek in de humaniora ontwikkeld. Deze website ondersteunt studenten bij het opzetten van wetenschappelijk onderzoek, het zoeken naar informatie en de vakspecifieke invulling daarvan. De vakreferenten van de bibliotheek leveren een bijdrage aan het selecteren van bronnen en het up-to-date houden van HumOz.

De Medische Bibliotheek heeft recent in overleg met de coördinator academische vorming van de faculteit de informatievaardigheden voor studenten geneeskunde geherdefinieerd. Studenten leren voor hun co-schappen zelfstandig literatuur te verzamelen en te beoordelen voor een *Critically Appraised Topic (CAT)*. Een dergelijke CAT is een vraag die bij de behandeling van een patiënt is gerezen en waarbij in de literatuur aanwijzingen worden gezocht om de behandelwijze aan te passen. In de praktijk zijn er zes momenten in het curriculum gevonden waarbij de studenten de benodigde informatievaardigheden kunnen verwerven. De leermiddelen hierbij zijn hoorcollege, digitaal onderwijs en een afsluitend kleinschalig practicum.

De Juridische Bibliotheek speelt al een belangrijke rol bij het ontwikkelen van informatievaardigheden van de bachelorstudenten. In 2008 zijn er weer enkele stappen gezet om tijdens zowel de bachelor- als de masterfase ondersteuning aan te bieden bij het ontwikkelen van informatievaardigheden. De bibliotheek biedt op verzoek van onderwijsgevenden korte workshops aan, zoals bijvoorbeeld voor de bachelor Europees recht en de master Informatierecht. De workshops richten zich op het kennen en gebruiken van (voor dat vak) specifieke informatiebronnen.
Omdat er ook bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid steeds meer internationale studenten deelnemen aan het onderwijs, biedt de Juridische Bibliotheek sinds dit jaar ook Engelstalige workshops aan. Zelfs na de studie is er nog een taak voor de bibliotheek bij het overbrengen van informatievaardigheden want sinds 2008 wordt aan promovendi en aio's een workshop gegeven (in het Engels) in het bredere verband van hun facultaire training in *research skills*.

Ook in de andere faculteiten wordt, uitgaande van de specifieke vragen die de afzonderlijke disciplines stellen, het informatievaardighedenonderwijs ondersteund, met algemene cursussen literatuur zoeken, aparte cursussen voor het gebruik van specifieke databestanden (zoals Westlaw International, PubMed en PsycINFO) of in de vorm van maatwerk, toegesneden op de vragen die in een bepaalde onderwijsmodule aan de orde worden gesteld.

Een nieuw bibliotheeksysteem

De klanten van de UBA verwachten van de bibliotheek dezelfde soort dienstverlening die zij ook elders op het internet aantreffen, bij Google en Amazon.com bijvoorbeeld. Snel, doeltreffend, interactief, gepersonaliseerd en communicatief; web 2.0 kortom. Juist een organisatie als de UBA kan veel van deze voorbeelden leren – maar moet ook met deze voorbeelden concurreren.

Halverwege de jaren '90 schakelde de UB van een 'homemade' bibliotheeksysteem over op het LBS (Lokaal Bibliotheek Systeem) van PICA, dat bij een groot aantal Nederlandse universiteitsbibliotheken in gebruik was. Bibliotheken hebben zo'n 'integrated library system' zoals het in het Engels heet, nodig om hun interne workflow te regelen: van het bestellen van een boek of tijdschrift bij een leverancier, tot het aan de klant uitlenen van een publicatie. Ook de Online Publieks Catalogus (OPC) maakt daar deel vanuit. Het gaat kortom om een hulpmiddel (een feite een gecompliceerd stuk software) waar vrijwel alle medewerkers, maar ook alle klanten van de bibliotheek mee te maken hebben.
Begin 2008 besloot de UB dat het tijd werd voor een nieuwe oriëntatie op de zich snel ontwikkelende markt van bibliotheeksystemen. Dat moest vanwege de financiële omvang van de order via een Europese aanbesteding. Daarvoor moet eerst een uitgebreid en precies Programma van Eisen worden opgesteld, waarna de opdracht volgens

strikte regels wordt aanbesteed. De binnengekomen aanbiedingen moeten volgens even strikte regels worden beoordeeld. En de winnaar was Aleph, van het Israëlische bedrijf Ex Libris. Aleph heeft het afgelopen decennium nationaal en internationaal terrein gewonnen. Bij de implementatie kunnen we gebruik maken van de ervaringen van onze collega's in Delft, Utrecht en Leiden. Met die implementatie werd in het laatste kwartaal van 2008 een begin gemaakt, maar ze zal de UBA vrijwel heel 2009 nog danig bezig houden. En trouwens ook de HvA-mediatheek, want beide organisaties werken sinds vorig jaar nauw samen op dit terrein.

UB beheert onderzoeksregistratiesysteem METIS

De UBA stelt zich tot slot ten doel het universitair beleid ten aanzien van repositories (UvA-DARE) te ondersteunen en te bevorderen dat zoveel mogelijk door UvA-medewerkers gemaakte publicaties via UvA-DARE in het wetenschappelijk archief van de UvA worden opgenomen.

Elke universiteit in de wereld wil de resultaten van het onderzoek dat binnen haar muren wordt uitgevoerd zichtbaar maken. Onderzoek is immers een van de kerntaken van een universiteit. In de praktijk blijkt het echter allesbehalve gemakkelijk om betrouwbare gegevens daarover tijdig te verwerken. Ook de UvA worstelt met deze opgave. De basis voor deze registratie is het onderzoeksregistratiesysteem METIS, waarin onderzoeksresultaten zoals publicaties, lezingen en prijzen worden vastgelegd. METIS is de bron voor officiële verslaglegging, statistieken en visitaties. Tegelijk is METIS ook het uitgangspunt voor het wetenschappelijk archief van de UvA, ofwel het UvA-repository, dat UvA-DARE heet. In dit digitale archief wil de universiteit zoveel mogelijk resultaten van onderzoek *full text* bewaren en zelfs, waar dat kan, vrij toegankelijk maken voor de wereld.

Marc Daubach (links), directeur Ex Libris en Nol Verhagen (rechts), bibliothecaris van de UB Amsterdam bij de contractondertekening in oktober 2008.

I have no problems with the way our paper is accessible through DARE. The journal where it is published is an open access journal.

Find attached the preprint version of the publication mentioned in the letter below. This has been published in a Blackwell journal . I understand from the Sherpa/Romeo website that they allow a preprint version to be used for UvADARE. At the time I have signed a standard contract. I hope that this is what you need.

Hierbij de post-print versie. Het mag gepubliceerd worden in de repository van de universiteit!

Aangezien ik het auteursrecht op mijn publicaties principieel niet overdraag aan de uitgever, meen ik dat ik geheel vrij ben om daarover zelf te beschikken. Met de uitgever van de onderstaande publicatie heb ik nooit enig contract gesloten. U bent dus geheel vrij om dit artikel vrij te geven op uw internetsite. Dat geldt trouwens ook voor andere publicaties van mijn hand waarvan ik u onlangs een digitale kopie heb toegestuurd. Naar het hier toepasselijke Nederlandse auteursrecht is voor een overdracht van rechten de (schriftelijke) toestemming van de auteur nodig. Die heb ik tot dusver aan geen enkele uitgever gegeven.

Bijgevoegd is een pdf-file van een recente publicatie van mij die ik graag toegevoegd zie aan UvA-DARE.

Nog voor alle duidelijkheid: ik zou inderdaad graag zoveel mogelijk de papers die inmiddels verschenen zijn openbaar toegankelijk willen maken.

Workflow

Eind 2007 heeft het College van Bestuur de UB, die al belast was met de inrichting en het beheer van UvA-DARE, opdracht gegeven om ook METIS te gaan beheren. Om deze taak te kunnen uitvoeren heeft de UB een functioneel beheerder aangesteld. De faculteiten en onderzoekers voeren echter zelf de onderzoeksresultaten in; medewerkers van de afdeling catalogisering controleren en corrigeren de ingevoerde beschrijvingen.
De UB heeft intussen een procedure opgezet waarmee publicaties makkelijker kunnen worden geregistreerd. De UB controleert elk METIS-record aan de hand van de officiële publicatie. De eerste UvA-auteur ontvangt een e-mail dat zijn/haar artikel is gearchiveerd en dat de beschrijving via internet toegankelijk is gemaakt. Door de attendering per e-mail krijgen auteurs de mogelijkheid om te zien of hun werk juist is geregistreerd. Het grootste voordeel is echter dat alle publicatiegegevens en vaak ook de publicatie zelf correct en volledig via het internet toegankelijk worden gemaakt. Zo waren in 2008 al 21% van alle UvA-artikelen in UvA-DARE beschikbaar. In 2007 was dat nog maar 3%.

De UBA moet haar clientèle van dienst zijn door delen van haar eigen bezit te digitaliseren (Bijzondere Collecties, andere erfgoedcollecties), door digitaliserings-opdrachten uit te voeren in het kader van onderzoek en onderwijs aan de UvA en door groepen docenten en wetenschappers behulpzaam te zijn bij het ontwikkelen en gebruiken van digitale hulpmiddelen voor onderzoek en onderwijs.

SURFproject TestweekLab

Het delen van psychologische testdata

Al veertig jaar organiseert de Afdeling Psychologie van de UvA elk jaar de 'testweek'. In dit propedeuseonderdeel van de bacheloropleiding Psychologie worden de psychologiestudenten getest. Als methode van dataverzameling heeft de testweek twee unieke eigenschappen: er zijn zeer veel data beschikbaar en een aantal vragenlijsten wordt elk jaar afgenomen zodat van grote continuïteit kan worden gesproken.
Speciaal voor deze testweek is met subsidie van SURF in november 2007 het project TestweekLab van start gegaan. Medewerkers van Elektronische Diensten hebben een begin gemaakt met het ontsluiten van data uit de testweek en daarnaast een online samenwerkingsomgeving (TestweekLab) ontwikkeld. Het doel hiervan was tweeledig. Allereerst wilde men de schat aan testdata online aanbieden. Ten tweede is een begin gemaakt met het ontsluiten van de grote hoeveelheid testdata uit het verleden zodat deze op een duurzame manier in het systeem kunnen worden opgeslagen.

In eerste instantie wordt TestweekLab speciaal voor data uit de testweek gebruikt. Omdat TestweekLab een steeds grote dataverzameling zal ontsluiten, waarmee zowel verticale (meerdere jaren testdata) als horizontale doorsnedes (meerdere tests in een jaar) gemaakt kunnen worden, wordt het voor externe onderzoekers steeds interessanter om hier gebruik van te maken.
TestweekLab is gebouwd met behulp van twee *open source* systemen: Sakai en Fedora. Sakai is een online 'Collaboration and Learning Environment'. Fedora is een *open source* systeem dat gespecialiseerd is in het archiveren van digitale objecten. In de nabije toekomst zal TestweekLab door de psychologen van de UvA verder uitgebreid worden met meer testdata.

Learning centres >

Een aantrekkelijke omgeving om te studeren,
dat waren bibliotheken altijd al en dat willen ze
in de komende decennia ook blijven

Werken aan moderne *learning centres*

Het succes van bibliotheken wordt steeds minder bepaald door de hoeveelheid boeken die daar te vinden zijn en steeds meer door de kwaliteit van de voorzieningen (meubilair, apparatuur, inrichting, faciliteiten), door de kwaliteit van haar medewerkers en door de variëteit aan gebruiksmogelijkheden, in het bijzonder voor studenten.

Een aantrekkelijke omgeving om te studeren, dat waren bibliotheken altijd al en dat willen ze in de komende decennia ook blijven. Vandaar dat in 2008 op verschillende plekken aanzienlijk is geïnvesteerd in het (opnieuw) creëren van een aantrekkelijke studie- en ontmoetings-omgeving voor de studenten van de UvA. Bijvoorbeeld in de Medische Bibliotheek van het AMC, waar niet alleen een stiltegebied met individuele studieplekken en een samenwerkgebied met overlegruimtes en oefenruimtes zijn gecreëerd, maar ook loungeplekken met felgekleurde Fat Boys.

Verbouwing Informatiecentrum en studiezalen UB

Dezelfde behoefte aan modernisering en variatie aan werkplekken lag aan de basis van de herinrichting van de studiezalen in de Universiteitsbibliotheek aan het Singel. Na een ingrijpende verbouwing vond op 27 augustus 2008 de officiële heropening van de vernieuwde UB plaats. Door het herplaatsen van de collectie gedrukte naslagwerken ontstond voldoende ruimte voor een flinke uitbreiding van het aantal werkplekken met en zonder pc. Daarnaast werden de print- en kopieerfaciliteiten aanzienlijk uitgebreid en zijn er lounge- en belplekken gerealiseerd. Alle werkplekken kregen nieuwe stoelen en ook de kantine heeft een complete metamorfose ondergaan. Het succes van deze verbouwing kan mede afgeleid worden uit de lange rijen studenten die in de tentamenweken al voor openingstijd al voor de ingang staan, op doordeweekse dagen maar juist ook in het weekend.
Bij de heropening werd de UB niet alleen gefeliciteerd door de vice-voorzitter van het College van Bestuur, Paul Doop, maar ook door de voorzitter van de Centrale Studentenraad. Het waren dan ook de studenten geweest die op verruiming en verbetering van de studiefaciliteiten hadden aangedrongen en die zowel het College van Bestuur als de directie van de UB hadden bewogen daar fors in te investeren.

Collecties Geesteswetenschappen verhuisd

Door de verhuizing van de Bijzondere Collecties naar de Oude Turfmarkt in 2007 ontstond er ruimte in de UB. Deze zijn in het voorjaar van 2008 opgeknapt en heringericht om vier collecties van de faculteitsbibliotheek Geesteswetenschappen te huisvesten. In een spectaculaire verhuisoperatie, deels over het water van de Amstel en het Singel, zijn in maart de collecties Mediastudies, Muziekwetenschap, Theaterwetenschap en Wijsbegeerte naar de UB verhuisd, waardoor de UB de op één na grootste bibliotheeklocatie van de Faculteit der Geesteswetenschappen werd.

Intussen is er hard gewerkt aan de plannen voor nieuwe bibliotheken elders in de stad, in het bijzonder het studiecentrum in de nieuwbouw van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica in de Watergraafsmeer. Oplevering daarvan is voorzien in de eerste maanden van 2009. Maar ook voor de nieuwe campus op het Roeterseiland staan de eerste ideeën voor de realisering van moderne en aantrekkelijke studiefaciliteiten al op papier.

Bouw(plannen)

Een *learning centre* is in principe studiecentrum en bibliotheek tegelijk: een ruimte waar in de ware zin van het woord 'gestudeerd' kan worden met gebruikmaking van alle beschikbare informatiebronnen en met alle benodigde voorzieningen en hulpmiddelen. Uiteraard is daarvoor een zekere schaalgrootte noodzakelijk. Een *learning centre* is daarom een campusbrede faciliteit die van alle gemakken voorzien is. Gelet op de huisvestingssituatie van de UvA (en de HvA) moet de UvA voor een beperkt aantal goed geoutilleerde *learning centres* opteren, één per campus.

Learning centres, learning grids, information commons - dat zijn de Anglo-Amerikaanse termen die in Ex Libris worden aangehaald om duidelijk te maken dat bibliotheken van karakter aan het veranderen zijn.
Nu veel informatie digitaal beschikbaar is, en stafleden van sommige disciplines nauwelijks meer 'in de bibliotheek' komen, wordt het karakter van de bibliotheek steeds minder bepaald door de beschikbaarheid van grote hoeveelheden gedrukte werken. Maar als plek voor ernstige en geconcentreerde studie heeft de bibliotheek nog lang niet afgedaan. Integendeel, 'de bieb' wordt met name onder studenten steeds populairder. De bibliotheek in de nieuwbouw voor de FNWI wordt dan ook meer een studiecentrum, of een studielandschap, dan een bibliotheek in de traditionele zin van het woord. Heel 2008 is eraan gebouwd en in maart 2009 vindt de opening plaats. Het is daarmee een voorloper en ook een soort proeftuin voor de andere nieuwbouwplannen van de UvA. Momenteel is de planvorming voor het Roeterseiland, het toekomstige werkterrein van de economische, de juridische en de sociale wetenschappen, in volle gang. Ook is de UB betrokken bij de plannen voor de Amstelcampus die de HvA ontwikkelt rond de Wibautstraat, op een steenworp afstand van het Roeterseiland.

Nieuwe bibliotheek Geesteswetenschappen

Ten slotte is de ontwikkeling van een nieuwe bibliotheek voor de Geesteswetenschappen op het Binnengasthuisterrein in 2008 in een nieuwe fase gekomen. Deze bibliotheek zal tegelijk dienst doen als (centrale) UB en dus als opvolger en plaatsvervanger van de huidige UB aan het Singel. In het voorjaar heeft het dagelijks bestuur van stadsdeel Centrum de wenselijkheid en haalbaarheid van het bouwplan voor een nieuwe UB op het Binnengasthuisterrein afgewogen tegen de daarvoor benodigde sloop van enkele monumenten. De conclusie is dat een formele aanvraag voor het realiseren van een nieuwe bibliotheek positief zal worden behandeld en beoordeeld, gericht op het verlenen van de daartoe benodigde vergunningen.
De UvA heeft de bouwaanvraag voor de nieuwe UB in de zomer van 2008 ingediend. De bouw van de nieuwe UB kan van start gaan als het stadsdeel alle vergunningen heeft verleend. Volgens de huidige planning gaat de bouw van start in 2011.
In alle bibliotheken, studiecentra of studielandschappen staat het begrip *learning centre* voorop: iedere bibliotheek zal op haar eigen, aan de doelgroep aangepaste manier moeten voorzien in de behoefte aan 'intellectuele ontmoetingsruimte', variërend van stille studieplekken tot groepswerkruimtes en koffiehoekjes en studiecafé's.

Science Park in aanbouw.

‘De CSR is heel blij dat de UB heeft willen meewerken aan het creëren van meer studieplekken voor studenten en het verruimen van de openingstijden.’

Karsten Meijer (21)

voorzitter Centrale Studentenraad (CSR) en bachelorstudent Rechten en Filosofie

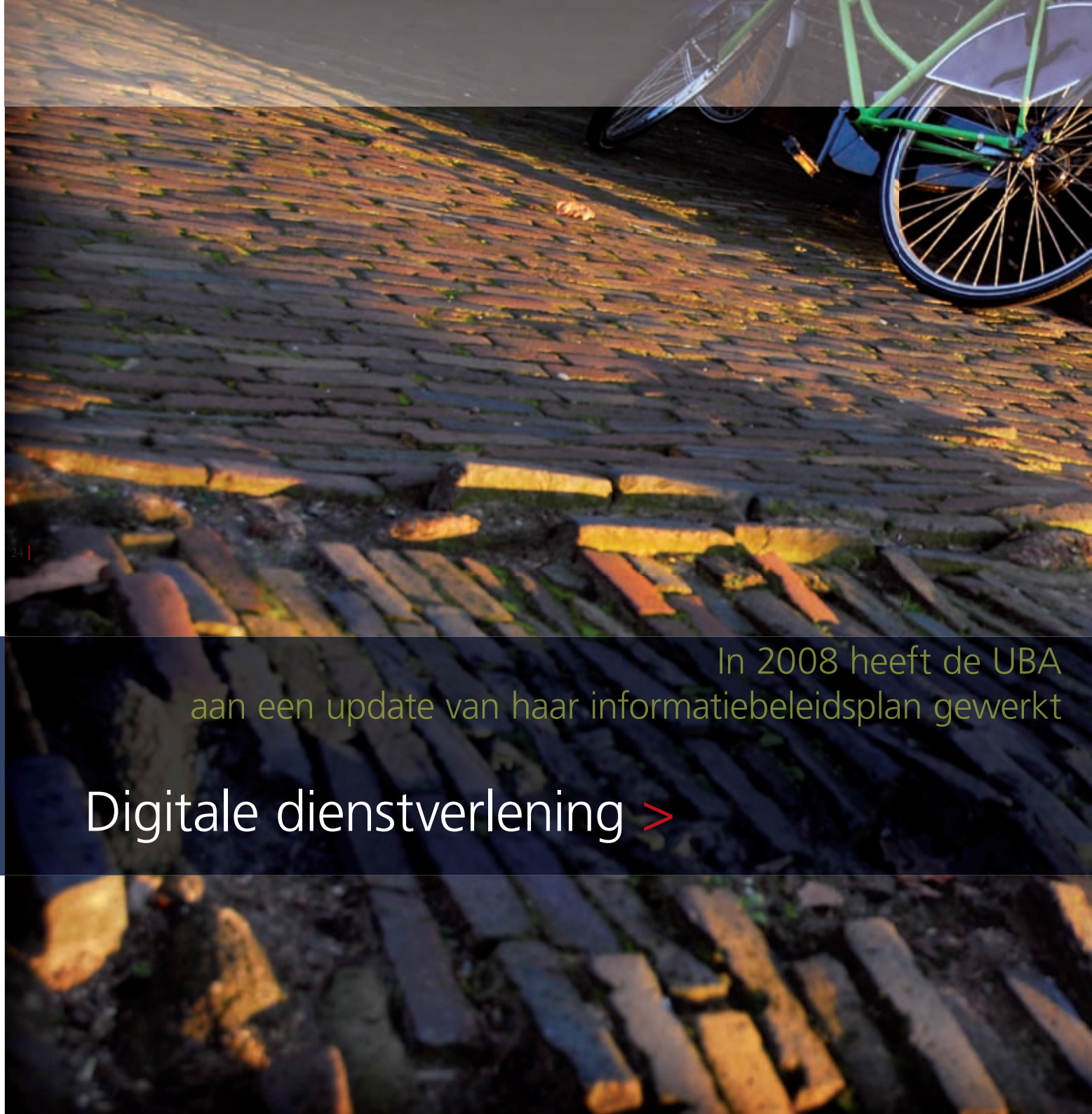
'Wij zijn erg tevreden met de uitbreiding van het aantal studieplekken en de verbouwing die vorig jaar gerealiseerd is in de UB. De CSR heeft destijds bij het College van Bestuur nauw aangedrongen op oplossingen voor het gebrek aan studieplekken en is blij dat de UB mee heeft willen werken aan een gezamenlijke oplossing voor dit probleem. Er zijn bij de verbouwing van de UB aan het Singel zowel kwalitatief als kwantitatief enorme verbeteringen geboekt. Studenten hebben meer studieplekken maar ook de studieomgeving zelf is enorm verbeterd: het is echt mooier geworden en prettiger om te studeren. Omdat studenten steeds meer zelf beschikken over een laptop, is de uitbreiding van het aantal draadloze internetaansluitingen (in feite gewone stopcontacten!) in studiezalen ook heel praktisch. Zo ben je minder afhankelijk van vaste pc's en zijn de zalen ook als gewone studiezaal of voor andere doeleinden te gebruiken. De verruimde openingstijden in het weekend en in tentamenperiodes zijn mede op ons verzoek doorgevoerd.
Ook waren we betrokken bij invoering van de toegangscontrole in de avonden en weekenden om te voorkomen dat studenten die niet aan de UvA of de HvA studeren op de 'spitsuren' gebruik maken van onze studieplekken. Het is wel naar dat je je ook als UvA-student moet legitimeren met je collegekaart, maar het moet nu eenmaal gecontroleerd worden. Toch blijft het ons streven om nog meer studieplekken te creëren en zijn we in gesprek over extra zalen openstellen tijdens de drukke tentamenperiodes. Het zou bij voorbeeld handig zijn als de bibliotheek Wijsbegeerte die nu in de UB is gehuisvest is, ook 's avonds of in het weekend als studiezaal gebruikt kan worden. We begrijpen dat dit soort zaken afhangt van allerlei juridische en praktische zaken als wettelijke vereisten en personeelscontracten maar ook veel geld kost. Toch hopen we dat ook daar op termijn een oplossing voor komt: een studieplek voor elke student zodat iedereen van die mooie voorzieningen gebruik kan maken, is immers een voorwaarde om te kunnen studeren.'

Invoering *RFID*

Doordat de open collecties kleiner in omvang worden, zal het beheer daarvan minder capaciteit vergen en zal het makkelijker worden gebruik te gaan maken van 'doe-het-zelf-apparatuur', wat doorgaans door gebruikers op prijs wordt gesteld. Een belangrijke beleidslijn zal dan ook zijn het zoveel mogelijk automatiseren van de uitleen.

Radio Frequency IDentification (RFID) is een technologie om met behulp van kleine chips die op artikelen worden aangebracht de 'whereabouts' van zo'n artikel te blijven volgen. Ideaal dus voor de beveiliging van bibliotheekcollecties, maar ook voor het uitlenen van bibliotheekmaterialen. De diverse collecties van de UB en de faculteitsbibliotheken hebben allemaal hun eigen geschiedenis, waarbij op verschillende plaatsen verschillende keuzes zijn gemaakt voor de beveiliging. Als collecties samengevoegd worden, of als boeken op verschillende plaatsen kunnen worden uitgeleend en teruggebracht, is dat zacht gezegd niet handig. Alleen al om die reden is overgang naar een uniform systeem noodzakelijk.

Maar RFID brengt ook een oude wens van bibliotheken (en bibliotheekgebruikers) binnen bereik: zelfbediening. Veel openbare bibliotheken werken er al geruime tijd mee. En de UBA en de HvA-mediatheek binnenkort dus ook. In 2008 werd via een Europese aanbesteding gekozen voor de (Nederlandse) firma Autocheck. Intussen zijn letterlijk honderdduizenden banden van een zogenaamde RFID-tag voorzien en zijn op tal van locaties beveiligingspoortjes geplaatst. De implementatie van de zelfbediening vergt meer technische en organisatorische voorbereiding, en in de UB aan het Singel zelfs een vrij ingrijpende verbouwing van het uitleenbureau. De verwachting is dat in de loop van 2009 het nieuwe systeem werkelijk operationeel zal zijn.

In 2008 heeft de UBA
aan een update van haar informatiebeleidsplan gewerkt

Digitale dienstverlening >

Informatieplan *Digitaliseren met beleid*

Adequate en moderne digitale dienstverlening is in hoge mate ICT-afhankelijk en vergt daarom nauwe samenwerking tussen UBA en Informatiseringscentrum (IC). ...UBA en IC moeten op korte termijn veel nauwer gaan samenwerken om de gebruikers goed te bedienen en hen in staat te stellen de informatie-diensten van de UBA geruisloos in hun eigen werkprocessen te integreren.

Een informatieverwerkend bedrijf als de UBA kan zijn werk alleen goed doen als er een informatieplan is - wat weer een informatiebeleid veronderstelt. In 2008 heeft de UBA aan een update van haar informatiebeleidsplan gewerkt. Daarvoor is het niet alleen noodzakelijk om de eigen informatiebehoeften en informatiewensen in kaart te brengen, maar moet ook rekening gehouden worden met de informatie-omgeving waarbinnen de UBA moet functioneren, kort gezegd, de UvA. Belangrijke doelen voor de komende jaren zijn:

- een geïntegreerd front end, dat toegang geeft tot zoveel mogelijk in de bibliotheek beschikbare digitale en gedrukte informatiebronnen
- eenvoudige, Google-achtige werkwijzen
- ondersteuning van wetenschappelijke publicaties, inclusief het wetenschappelijk verslag (via METIS) en het wetenschappelijk archief (UvA-DARE)
- beschrijven en deels digitaliseren van de UvA-erfgoedcollecties
- innovatie van de wetenschappelijke communicatie door middel van verrijkte, multimediale digitale publicaties en datasets.

Uitgangspunten voor het plan zijn (uiteraard) de vier kernthema's in de missie van de UBA: samenwerking, dienstverlening, innovatie en academisch erfgoed.

Europese projecten

DRIVER staat voor *Digital Repository Infrastructure Vision for European Research*. In dat project wordt een Europese infrastructuur gebouwd voor repositories met wetenschappelijke publicaties. DRIVER is een initiatief van een aantal Europese onderzoeksinstituten, universiteiten, universiteitsbibliotheken en enkele bedrijven. Medewerkers van de sector Elektronische Diensten droegen een studie bij naar 'Report on enhanced publications state-of-the-art'. Het gaat erom repositories (zoals UvA-DARE) zodanig in te richten dat er verrijkte publicaties in kunnen worden opgenomen. Verrijkte publicaties zijn wetenschappelijke publicaties waaraan onderzoekgegevens, video, plaatjes, grafieken of commentaren en rankings zijn toegevoegd. Daarnaast heeft Amsterdam University Press namens de UvA een Europese subsidie voor het project *Open Access Publishing in European Networks (OAPEN)* verworven. Het Digitaal Productiecentrum van de UB verzorgt een deel van de technische infrastructuur voor het project. Doel van het OAPEN is het ontwikkelen en invoeren van een model voor het in Open Access publiceren van wetenschappelijke boeken in de geesteswetenschappen en de sociale wetenschappen. Het Digitaal Productiecentrum participeert hierin namens de UvA in samenwerking met zes andere Europese universitaire uitgeverijen.

Jüstiz und NS-Verbrechen

Onder redactie van prof. dr. C.M. Rüter en dr. D.W. de Mildt is bij Amsterdam University Press de prestigieuze serie *Jüstiz und NS-Verbrechen* verschenen, waarin de complete verzameling naoorlogse vonnissen betreffende nazi-misdrijven in boekvorm wordt gepubliceerd. In opdracht van de redactie, de Amsterdam Foundation for Research on National-Socialist Crimes en Amsterdam University Press heeft het Digitaal Productiecentrum de uit negen delen bestaande Oost-Duitse serie online gebracht. Na de pilot met de Oost-Duitse serie zal de West-Duitse serie in de komende jaren volgen.

Floris Vermeulen (36)

docent bij de International School for Humanities en Social Sciences (ISHSS) en Politicologie op het gebied van immigratie en integratiestudies

‘Vanuit de International School kreeg ik een mail over de mogelijkheid om een digitale reader door de UB te laten maken en dat leek me erg handig. Ik was bekend met de bibliografische software EndNote waarin je de titelbeschrijvingen invoert en vond het niet ingewikkeld. Je hoeft immers alleen die gegevens aan de bibliotheekmedewerkers door te geven en zij scannen de artikelen. Met de auteursrechten hield ik zeker rekening, maar dat deed ik ook al bij het samenstellen van een papieren reader. Je zoekt bij voorkeur naar artikelen en niet naar lange hoofdstukken, omdat die als ze meer dan een bepaald aantal woorden omvatten niet onder de readerbijeenkomsten vallen en je daar aparte toestemming voor moet vragen. De keuze van artikelen kost je dus als docent eigenlijk het meeste tijd. Als dat eenmaal gedaan is en ingevoerd is in EndNote, gaat de rest vanzelf. Voor komend semester heb ik voor een vak dat ik samen met een Amerikaanse collega geef een hele uitgebreide reader met ruim dertig artikelen samengesteld. We hebben van tevoren goed nagedacht wat we precies wilden opnemen en zo konden we heel gericht zoeken. Wat ik ook erg praktisch vind is dat je de reader volgend jaar weer kunt gebruiken. Als je dan nog artikelen wilt toevoegen of verwijderen, is dat geen probleem.
Mijn studenten zijn ook heel tevreden, ze kunnen zelf kiezen of ze het wel of niet printen, de e-reader is overzichtelijk en overal te raadplegen. Ik denk dat het ook echt in een behoefte voorziet, omdat Amerikaanse studenten mij voorheen wel eens vroegen of wij over online studiemateriaal beschikten. Blijkbaar is dat voor hen al heel gewoon.’

Readers Online: van gedrukte naar elektronische readers

Readers Online is een dienst van de UB om readers, syllabi en andere verplichte literatuur in elektronische vorm via Blackboard aan te bieden aan studenten. In 2008 werd deze dienst, na een succesvolle pilot, aangeboden aan docenten van de Faculteiten Geesteswetenschappen en Maatschappij- en Gedragswetenschappen. In 2008 zijn 94 readers gemaakt.

Hoe werkt het?

- De docenten leveren hun literatuurlijst in EndNote-formaat aan de bibliotheek.
- De bibliotheekmedewerkers scannen de gedrukte literatuur, gaan na of het materiaal voldoet aan de voorwaarden in de zogenaamde Readerregeling en bieden het samen met het elektronische materiaal aan als e-reader in Readers Online.
- Docenten stellen met een simpele koppeling in Blackboard de e-reader beschikbaar voor studenten.
- Studenten kunnen binnen het UvA-domein hun readers op elk gewenst moment en op elke plek bekijken of printen.

‘Mijn studenten zijn ook heel tevreden, ze kunnen zelf kiezen of ze het artikel wel of niet printen, het is overzichtelijk en overal te raadplegen.’

Vorming Divisie Erfgoed

Geïntegreerd beheer van de erfgoedcollecties van de UvA bevordert de beschikbaarheid en de toegankelijkheid daarvan voor gebruikers.

“Het besef groeit dat de hele erfgoedsector meer als één geheel moet worden bestuurd. Integratie van de diverse erfgoedcomponenten moet bijdragen aan vergroting van de zichtbaarheid van het UvA-erfgoed, zowel fysiek als digitaal”. Dat is kort samengevat de boodschap, na de verhuizing van de Bijzondere Collecties naar de Oude Turfmarkt in 2007. In het afgelopen jaren is deze boodschap vertaald in een organisatorische samenvoeging van het Allard Pierson Museum (archeologie), de Bijzondere Collecties en de overige UvA-collecties binnen en buiten de UB-organisatie. De nieuwe erfgoedorganisatie, die binnen de UB de status van ‘divisie’ heeft gekregen, omvat twee vleugels: enerzijds de Bibliotheek en anderzijds het Museum verbonden door een gemeenschappelijke sector Bedrijfsvoering & Projecten. De bibliotheek heeft de zorg voor de Bijzondere Collecties van de UB, het museum omvat alle museale taken, van behoud en beheer tot tentoonstellingen en bruiklenen. Vanzelfsprekend is het Allard Pierson Museum de spil van laatstgenoemde sector.

De nieuwe divisie krijgt ook een nieuwe leiding, want toevallig vertrokken c.q. vertrekken in een kort tijdsbestek zowel de hoofdconservator Bijzondere Collecties, Judith Belinfante, als de directeur van het Allard Pierson Museum, Robert Lunsingh Scheurleer. Kort voor het einde van 2008 konden de benoemingen bekend worden gemaakt van Steph Scholten tot directeur Erfgoed, en van Wim Hupperetz tot directeur Allard Pierson Museum.

Vrienden en donateurs

De UvA beschikt over een bijzonder rijke historische bibliotheek en een eveneens bijzondere archeologische collectie. ... De collecties zijn bovendien verbonden met netwerken van vrienden, geïnteresseerden, bruikleengevers en bruikleennemers, schenkers, sponsors en andere erfgoedbeheerders.

De Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum en van de Bijzondere Collecties

Van elementair belang voor uitbreiding en verbetering van de toegankelijkheid van de collectie zijn de Vrienden van het Allard Pierson Museum en van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. De Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum wil belangstelling voor het museum wekken en daarbij de archeologische verzamelingen onder de aandacht brengen. Zij organiseert lezingen en excursies en geeft publicaties uit die objecten uit de museumcollectie in de schijnwerpers plaatsen. Tevens schenken de vrienden regelmatig objecten aan de Vereniging, die de objecten op haar beurt in bruikleen geeft aan het museum. Zo heeft het museum in 2008 een aantal Romeinse glazen voorwerpen, Griekse terracotta’s, Romeinse sieraden en diverse antieke aardewerken voorwerpen in de collectie kunnen opnemen. Gelukkig is de Vereniging dankzij schenkingen, legaten en contributies ook in staat zo nu en dan objecten voor de collectie van het museum aan te kopen. Met het oog op het jubileumjaar 2009, waarin het Allard Pierson Museum 75 jaar bestaat, is de Vereniging voornemens een object van aanzienlijke waarde aan de museumcollectie toe te voegen.

< Erfgoed

Geïntegreerd beheer van de erfgoedcollecties van de UvA bevordert de beschikbaarheid en de toegankelijkheid daarvan voor gebruikers

Een aantal Romeinse glazen voorwerpen die in 2008 in de collectie van het Allard Pierson Museum werden opgenomen.

De Bijzondere Collecties zijn in de loop der eeuwen ontstaan door schenkingen en steun van vele weldoeners. En nog steeds is steun van particulieren heel belangrijk. De Vrienden van de Bijzondere Collecties zijn daarbij onmisbaar. Dankzij deze vereniging kunnen de Bijzondere Collecties aanwinsten verwerven en belangrijke collecties aanvullen. Zo werd in 2008 door de Vrienden een prachtige lettersteen geschonken, gehakt door de beroemde schrijfmeester Gerrit Noordzij. De in leisteen uitgevoerde bijbelspreuk werd op 19 november 2008 aan bibliothecaris Nol Verhagen overhandigd.

Amsterdams Universiteitsfonds

Ook het Amsterdams Universiteitsfonds is voor het Allard Pierson Museum en de Bijzondere Collecties van groot belang. Sinds 2006 organiseert het Amsterdams Universiteitsfonds jaarlijks een campagne om alumni, emeriti en andere relaties van de Universiteit van Amsterdam te interesseren voor financiële steun aan een aantal projecten. In de Jaarfondscampagne 2008 van het fonds was het Allard Pierson Museum één van de geselecteerde projecten waaraan alumni en vrienden van de Universiteit van Amsterdam konden geven. Doel was het bij elkaar te brengen van middelen om de unieke collectie gipsen beelden van het museum te documenteren en te ontsluiten. De donateurs van het Amsterdams Universiteitsfonds hebben een bedrag van € 11.492 geschonken voor de ontsluiting van deze gipscollectie, die van groot cultuurhistorisch belang is.

In 2007 vormden de Bijzondere Collecties één van de geselecteerde projecten van de Jaarfondscampagne. Voor de Bijzondere Collecties werd een bedrag van € 23.239 bijeengebracht. Tot deze giften behoorde een donatie van € 7.530 van het Pruikenburgfonds (jhr. mr. G. Six) voor de digitalisering van *De bello Gallico,* een handschrift van het geschrift van Julius Caesar uit de tijd van Karel de Grote, gekocht door de Amsterdamse koopman Jan Six en na diens dood verworven voor de bibliotheek van het Athenaeum Illustre. Een emeritus

hoogleraar vierde haar verjaardag in de pas gerestaureerde Agnietenkapel en sloot het feest af met een rondleiding over de Linnaeustentoonstelling bij de Bijzondere Collecties en een drankje in het Museumcafé. De opbrengst (het verjaardagscadeau) bestemde zij voor de Bijzondere Collecties.
Met de opbrengst van al deze donaties zijn en worden een aantal topstukken gedigitaliseerd. Behalve *De bello Gallico* zijn dat het zeldzame *Over de voortteeling en wonderbaerlyke veranderingen der Surinaemsche insecten* van Maria Sybilla Merian uit 1719 en de al even zeldzame eerste druk uit 1735 van *Systema naturae* van Carolus Linnaeus.

Daarnaast is zowel in 2007 als in 2008 door een aantal donateurs een Fonds op Naam gesticht, zoals het Fonds Artisbibliotheek, voor de instandhouding van de monumentale Artis Bibliotheek (mevrouw F. Pieterse), en het Frankvoort-Van der Meer Fonds, bestemd voor de conservering, uitbreiding en verbetering van de Circuscollectie van de UB.

Tentoonstelling *Lectori Salutem. Boek en Oudheid*

De locatie, de tentoonstellingsfaciliteiten en de expertise van de staf moeten worden gebruikt om een aansprekend presentatiebeleid te ontwikkelen, aansluitend bij de jarenlange ervaring van met name het Allard Pierson Museum.

Van 25 april tot en met 7 september 2008 werd in het Allard Pierson Museum de tentoonstelling *Lectori Salutem, Boek en Oudheid* georganiseerd.
De tentoonstelling ging over het ontstaan van het boek (en authentieke teksten in het bijzonder) in de Oudheid. Lectori Salutem maakte onderdeel uit van de Unesco manifestatie Amsterdam Wereldboekenstad 2008 - 2009. De tentoonstelling is buitengewoon succesvol geweest en heeft bijna 23.000 bezoekers getrokken.

De tentoonstelling was door de welgekozen mix van archeologische voorwerpen, handschriften en boeken een mooi voorbeeld van de samenwerking tussen het Allard Pierson Museum en de Bijzondere Collecties. Er kwamen veel bruiklenen uit diverse bibliotheken en musea die zelden of nooit aan het publiek zijn getoond. Bij de tentoonstelling verscheen een fraaie publicatie *Boek en Oudheid* die de geschiedenis van het boek belicht. In een speciaal bij de tentoonstelling geproduceerde korte film 'Van rollen tot Scrollen' nam acteur Pierre Bokma de kijker mee door de geschiedenis van het boek. Educatieve programma's op verschillende niveaus maakten de tentoonstelling ook toegankelijk voor scholieren en jonge bezoekertjes. De vele publieksevenementen die rondom de tentoonstelling zijn georganiseerd gaven een extra dimensie aan de expositie en de gezamenlijke locatie aan de Oude Turfmarkt. Zo kon een perkamentmaker bijvoorbeeld op de binnenplaats bij de Bijzondere Collecties de kunst van het perkament maken aan een groot publiek tonen. Tegelijkertijd met de opening van de tentoonstelling vond de eerste editie van de Week van de Klassieken plaats. Zowel het Allard Pierson Museum als de Bijzondere Collecties kijken terug op een zeer geslaagde manifestatie.

Bijzondere Collecties verwerft originele ontwerpen van de nieuwe Rijksoverheidletter

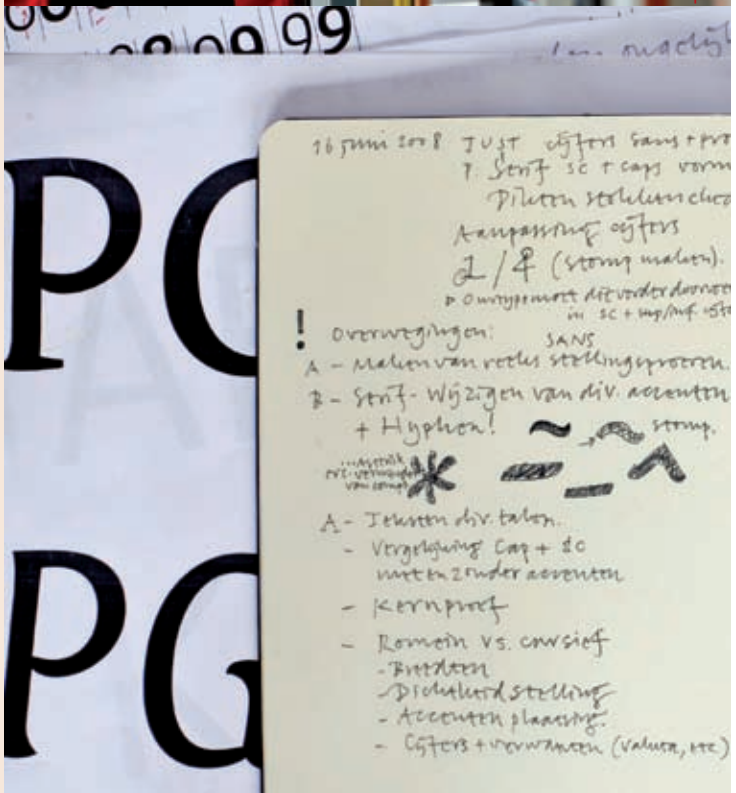
Tot de Bijzondere Collecties behoort de omvangrijke en belangrijke collectie Grafische Vormgeving. Serieuze belangstelling voor de 'uitvoering' van het moderne boek bestaat bij de Universiteitsbibliotheek al zeker sinds het eind van de jaren twintig van de vorige eeuw. In de catalogus van een grote overzichtstentoonstelling uit 1932 valt te lezen: 'Sedert korten tijd is [...] begonnen een collectie aan te leggen van moderne biblio-philen-uitgaven. De gedachte zat daarbij voor, dat een zoo merkwaardig en belangrijk verschijnsel als de renaissance in de boekdruk- en de illustratiekunst [...] in het bezit der boekerij althans eeniger mate tot uitdrukking moest komen.'

Zwaartepunt

Het bruikleen van de Bibliotheek van het Boekenvak uit 1958 en de aanschaf van de Typografische Bibliotheek in 1971 hebben grafische vormgeving tot een van de zwaartepunten van de Bijzondere Collecties gemaakt. Zo zijn er nu, en dit is maar een kleine greep, bibliofiele uitgaven en 'best verzorgde boeken', kalenders, industriële boekbanden, geïllustreerde kinderboeken, letterproeven en ontwerpersarchieven. Deze laatste collectie is uniek in Nederland en beslaat de hele twintigste eeuw: van S.H. de Roos, die in 1907 bij Lettergieterij 'Amsterdam' begon, tot aan de nu internationaal actieve Irma Boom.

In het Schriftmuseum J.A. Dortmond, de Collectie Kalligrafie en de Collectie Tetterode zijn schrift en drukletter zeer nadrukkelijk vertegenwoordigd.
De meest opvallende aanwinst uit 2008 waren op dit gebied: de aantekeningen en ontwerpen voor de nieuwe rijksoverheidletter, geschonken door de ontwerper, Peter Verheul. Deze Rijksoverheid Serif en Sans, een onderdeel van de nieuwe huisstijl voor de gehele rijksoverheid, werd op 13 november 2008 in de Aula van de universiteit met een publicatie gepresenteerd. De bijeenkomst trok veel aandacht en leidde tot voorpaginanieuws in *NRC Handelsblad* en een interview met Verheul in het NOS-journaal.

Ontwerper Peter Verheul schonk zijn aantekeningen en ontwerpen voor de nieuwe rijksoverheidletter Serif en Sans aan de Bijzondere Collecties.

Berichten-RSS | Comments RSS

Personeel >

Een verbreding van de kennis en vooral de praktische ervaring van bibliotheekmedewerkers was hard nodig

Week #13

Week #12

Week #11

SPOETNIK is Russisch voor reisgenoot (Cr
van dit weblog tijdens jouw 'ondekkingsreis
De lancering van de originele Spoetnik brac
V.S.; men had ineens een zogenoemd 'mis
Ze liepen achter op de Sovjets!

Spoetnik, het online leerprogramma over web 2.0

De UBA is een professionele organisatie. De ambities van de UBA om medewerkers en studenten van de UvA hoogwaardige ondersteuning te bieden bij hun dagelijkse werk, vereist dat UBA-medewerkers een gedegen kennis van hun vak hebben en zich voortdurend op de hoogte houden van nieuwe ontwikkelingen. Zij moeten over een professionele attitude beschikken: zij zijn klantgericht, betrokken en veranderingsgezind.

Van januari tot mei 2008 hebben ruim honderd UBA-medewerkers meegedaan aan Spoetnik, een door de afdeling Informatiediensten ontwikkelde cursus over nieuwe internettoepassingen, ook wel web 2.0 of *social web* genoemd. Deze cursus werd aangeboden omdat web 2.0-toepassingen gevolgen hebben voor onze diensten en voor de communicatie over die diensten. En omdat klanten in de bibliotheek steeds meer gebruik maken van deze diensten, was een verbreding van de kennis en vooral de praktische ervaring van bibliotheekmedewerkers hard nodig. Nieuwe manieren van communiceren (via blogs, RSS en chat), van online samenwerken (via wiki's en Google Docs) en van content delen (via Flickr, Librarything en Delicious) kwamen aan de orde. Ook was er aandacht voor netwerk- of profielsites en podcasting.

Spoetnik werd ontwikkeld naar het voorbeeld van *Learning 2.0* door Helene Blowers van de Public Library of Charlotte Mecklenburg County, USA. Het programma is echter geheel herschreven en toegespitst op de Nederlandse universitaire omgeving. Gedurende dertien weken leerden de deelnemers nieuwe toepassingen kennen en gebruiken. Een vaste opdracht was om wekelijks via een persoonlijk weblog verslag te doen van wat men had geleerd. Dat persoonlijke blog groeide uit tot een platform waar andere toepassingen in werden geïntegreerd of uitgeprobeerd.

Interactieve samenwerking

Er waren geen bijeenkomsten. De stof en oefeningen werden via internet aangeboden en deelnemers konden zelf kiezen waar, wanneer en hoe lang men met de cursus bezig was. Veel deelnemers bleken de toepassingen zo interessant te vinden dat ze er ook graag een deel van hun vrije tijd aan besteedden. Uit de anonieme slotenquête bleek dat de volhouders de cursus positief tot zeer positief hadden gewaardeerd.
Een risico van online leren is vaak het gebrek aan interactie. Bij Spoetnik werd dit ondervangen doordat opdrachten de samenwerking en het contact aanmoedigden en doordat men kon reageren op berichten op blogs van collega's. Het gemeenschapsgevoel werd daardoor versterkt.

Bij andere Nederlandse universiteitsbibliotheken heeft Spoetnik veel aandacht getrokken. Het programma is weliswaar bij de UBA afgerond, maar wordt nog gebruikt bij de HvA-mediatheek en zal in 2009 in aangepaste vorm en onder een andere naam worden aangeboden door de universiteitsbibliotheken van Twente en Leiden.

Het resultaat is dat reeds bestaande web 2.0-diensten bij de UBA door medewerkers beter worden begrepen en gebruikt. Bij het verbeteren van diensten en bij de in- en externe communicatie wordt de inzet van *social web*-toepassingen als vanzelfsprekend betrokken. Een van de meest concrete gevolgen van Spoetnik is dat enkele informatiespecialisten een weblog zijn gestart om met hun doelgroep te communiceren.

Jacqueline Limpens (54)

is informatiespecialist bij de Medische Bibliotheek in het AMC en was één van de deelnemers van de online cursus Spoetnik over web 2.0-toepassingen

'Ik stond geheel blanco tegenover de Spoetnikcursus. Ik wist weinig of niets van web 2.0-technieken, maar deed mee uit nieuwsgierigheid en om aansluiting te houden met mijn 'klanten': veelal jonge mensen, dus gepokt en gemazeld in moderne internettoepassingen.
De cursus kwam op het juiste moment. Net toen RSS aan bod kwam, vroeg een klant mij hoe hij een zoekactie in PubMed als *RSS-feed* kon opslaan. Dat kon ik hem toen haarfijn uitleggen.
Ik vond het prettig dat ik zelf kon bepalen wanneer en waar ik de Spoetnikopdrachten deed. Dat kostte wel meer dan de geschatte twee uur per week. Het meeste deed ik thuis. Aanvankelijk zag ik een eigen weblog als een egocentrische bezigheid. Tijdens de cursus gingen mijn berichten vooral over de Spoetnikopdrachten en was mijn blog een leuk en leerzaam middel om met andere cursisten samen te werken. Na de cursus ben ik meer over mijn eigen vakgebied gaan schrijven, de medische biologie en het zoeken naar medische informatie. Daarmee ging ik me met mijn blog meer op artsen en medisch informatiespecialisten richten.
Terugkijkend op de cursus heb ik enorm veel geleerd, maar het werkelijke nut van de cursus is afhankelijk van wat je ermee doet. Bibliotheek 2.0 is meer dan een verzameling web 2.0-technieken, het is een manier van werken. De kern van web 2.0 is kennis delen en samenwerken. Bloggen is pas zinvol, als dat wat jou bezighoudt ook interessant is voor anderen, en omgekeerd. Door het toepassen van web 2.0-technieken blijf ik beter bij op mijn eigen vakgebied. Via mijn blog deel ik mijn expertise en ventileer ik mijn mening. Door te reageren op elkaars blogberichten en via Twitter (een internetdienst waarbij je berichtjes van 140 karakters verstuurt) heb ik inmiddels een groot netwerk aan nieuwe contacten opgebouwd.
Ook zijn er concrete toepassingen. Met collega's van andere medische universiteitsbibliotheken zetten we een wiki op om lesmateriaal te delen. Verder is mijn voorstel gehonoreerd om op een co-assistentencongres een workshop Medicine 2.0 te geven.
De cursus heeft me de juiste tools geleerd en de interactie die nu ontstaan is, maakt dat mijn blog een succes lijkt te worden. Ik vind het dan ook leuk dat mijn blog is verkozen tot derde van de beste beginnende medische blogs ter wereld.

http://laikaspoetnik.wordpress.com/

‘Bibliotheek 2.0
is meer dan een
verzameling
web 2.0-technieken,
het is een manier
van werken.’

Colofon >

Uitgave
Universiteitsbibliotheek
Singel 425
1012 WP Amsterdam

Postadres
Postbus 19185
1000 GD Amsterdam

Secretariaat
020-525 2310
secr-uba@uva.nl
www.uba.uva.nl

Foto's
Monique Kooijmans, p.1,2,4,7,8,
10,13,15,16,18 (onder),22,24,27,29,37,38
Tom Looman, p.20
Bettina Neumann, p.33
Robin van Schijndel, p.18 (boven)

Vormgeving
Crasborn Grafisch Ontwerpers bno,
Valkenburg a/d Geul

Druk
De Raat & De Vries, Amsterdam

Amsterdam, april 2009

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

ontwerp Crasborn Grafisch Ontwerpers bno | 09011